

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2017. gada 2. februārī

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneši Kaspars Balodis un Ineta Ziemele,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Administratīvās rajona tiesas (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 4/2017),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu izvērtēt Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3. panta pirmās daļas un Civillikuma 35. panta otrās daļas, ciktāl šīs normas neparedz viendzimuma pāru attiecību reģistrāciju (laulību vai partnerattiecību reģistrāciju) un nenodrošina tiesības uz ģimenes dzīvi, (turpmāk arī – apstrīdētās normas) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91., 96. un 110. pantam.

2. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3. panta pirmā daļa paredz: „Civilstāvokļa aktu reģistrē dzimtsarakstu iestāde, sastādot, aktualizējot vai atjaunojot laulības, dzimšanas vai miršanas reģistra ierakstu (turpmāk – civilstāvokļa aktu reģistra ieraksts), uz kuru pamatojoties izsniedz civilstāvokļa akta reģistrāciju apliecinošu dokumentu.”

Civillikuma 35. panta otrā daļa, noteic, ka ir aizliegta laulība starp viena dzimuma personām.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā tiesas pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. un 19.¹ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 9. punkts noteic, ka tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu ir tiesai, izskatot administratīvo lietu. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 2. punktu pieteikums iesniedzams, ja tiesa, izskatot administratīvo lietu pirmajā instancē, uzskata, ka norma, ko ir piemērojuši iestāde vai kas tiesas procesā būtu jāpiemēro šajā lietā, neatbilst Satversmei.

Pieteikuma iesniedzēja ar (*datums*) lēmumu ir apturējusi tiesvedību tās izskatīšanā esošajā administratīvajā lietā un nolēmusi iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai. Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā ir lieta, kas ierosināta pēc divu personu pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru iestādei tiktu uzlikts par pienākumu reģistrēt viena dzimuma divu personu laulību. Iestāde, citstarp pamatojoties uz Civillikuma 35. panta otro daļu, atteikusies reģistrēt šo personu laulību. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētā Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3. panta pirmā daļa neregulējot viendzimuma partnerattiecību reģistrāciju. Tātad divām viena dzimuma personām nepastāvēt iespēja nekādā veidā reģistrēt savas attiecības. Tādēļ Pieteikuma iesniedzēja lūdz izvērtēt Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3. panta pirmās daļas un Civillikuma 35. panta otrās daļas, ciktāl šīs normas neparedz viendzimuma pāru attiecību reģistrāciju (laulību vai partnerattiecību reģistrāciju) un nenodrošina tiesības uz ģimenes dzīvi, atbilstību Satversmes 91., 96. un 110. pantam.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot tam Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Satversmes tiesas likuma 18. panta otrā daļa paredz, ka vairāku aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā pieļaujama vienīgi šajā likumā norādītajos gadījumos. Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka, ņemot vērā Satversmes tiesas procesa ekonomijas principu, atsevišķos gadījumos viena pieteikuma ietvaros var apstrīdēt arī vairāku normatīvo aktu normas, kas regulē savstarpēji cieši saistītus tiesību jautājumus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2008. gada 29. jūlija lēmumu par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 75/2008*).

No pieteikuma ir gūstams apstiprinājums tam, ka Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3. panta pirmā daļa un Civillikuma 35. panta otrā daļa regulē savstarpēji cieši saistītus tiesību jautājumus un to konstitucionalitātes izvērtēšana vienas lietas ietvaros varētu veicināt lietas vispusīgu un ātru izskatīšanu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu tiesas uzskats par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmei ir juridiski jāpamato. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir juridisko argumentu kopums, kas ir nepieciešams un vienlaikus arī pietiekams prasījuma apmierināšanai. Turklāt, ņemot vērā, ka pieteikumā ir apstrīdēta vairāku normu atbilstība trīs augstāka juridiska spēka tiesību normām, pieteikumā būtu jāiekļauj juridiskais pamatojums par katras apstrīdētās normas neatbilstību katrai no pieteikumā norādītajām Satversmes normām.

7.1. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 91., 96. un 110. pantam, jo valsts nav radījusi tādu mehānismu, kas nodrošinātu ģimenes dzīves aizsardzību viendzimuma partnerattiecībās esošām personām. Proti, viena dzimuma pāriem esot aizliegts slēgt laulību. Tāpat nepastāvot cits valstiski atzīts viena dzimuma personu savstarpējo attiecību reģistrācijas veids, kas līdzvērtīgā līmenī laulībai atzītu viena dzimuma personu izveidotu savienību un ģimeni (*sk. pieteikuma 3. lpp.*).

Pieteikumā sniegts konkrētās administratīvās lietas faktisko apstākļu izklāsts, citētas dažādas tiesību normas, kā arī Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) nolēmumos izteiktās atziņas. Pieteikumā vienlaikus norādīts uz abu apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību trijām augstāka juridiska spēka tiesību normām, izmantojot vienus un tos pašus argumentus un nenošķirot juridisko pamatojumu attiecībā uz katras apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91., 96. un 110. pantam. Pieteikuma iesniedzēja nav arī pamatojusi, ka apstrīdēto normu atbilstība šīm Satversmes normām būtu jāvērtē kopsakarā.

Atsaucoties uz ECT nolēmumiem lietās par viendzimuma partnerattiecību juridisku atzīšanu, aizsardzību un reģistrāciju Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) dalībvalstīs, Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka arī viena dzimuma personu pāris, kas dzīvo stabilās *de facto* partnerattiecībās, ietilpst jēdziena „ģimene” tvērumā. Tomēr pieteikumā nav pamatots nedz tas, kādas konkrētas pamattiesības viendzimuma personu pārim izriet no Satversmes 96. un 110. panta, nedz arī tas, kādā veidā katra no apstrīdētajām normām šīs tiesības varētu ierobežot. Pieteikumā nav arī norādīts, ka no minētajām augstāka juridiska spēka normām valstij izrietētu tādi pienākumi pamattiesību nodrošināšanā, kas būtu attiecināmi uz viendzimuma personu pāriem. Proti, pieteikumā nav pamatota pretruna starp katru apstrīdēto normu un Satversmes 96. un 110. pantu.

Pieteikumā citstarp norādīts: „Apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi aizliegtā kritērija – seksuālās orientācijas – dēļ pret personām, kuras ir vienādos un salīdzināmās apstākļos – pilngadību sasniegušām heteroseksuālām personām, kuras vēlas oficiāli reģistrēt savas attiecības, veidot ģimeni un kuras kopīgi audzina bērnus” (*sk. pieteikuma 10. lpp.*). Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, atzinusi, ka tajā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti, bet tomēr dažādi principi: vienlīdzības princips – pirmajā teikumā, un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9. punktu*). Pieteikuma iesniedzēja savā argumentācijā lieto gan jēdzienus „vienlīdzības princips”, gan „diskriminācijas aizlieguma princips”. Tomēr pieteikumā nav norādīts, kuram tieši no Satversmes 91. pantā ietvertajiem principiem neatbilst apstrīdētās normas, kā arī nav pamatots, kādā veidā izpaužas šī neatbilstība.

7.2. Vienlaikus no pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja pēc būtības lūdz Satversmes tiesu izvērtēt regulējuma par viendzimuma pāru attiecību reģistrācijas (laulības vai partnerattiecību reģistrācijas) trūkuma jeb neesamības atbilstību Satversmei.

Satversmes 110. pants noteic, ka valsts aizsargā un atbalsta laulību – savienību starp vīrieti un sievieti. ECT praksē ir atzīts, ka Konvencija neuzliek tās dalībvalstīm pienākumu garantēt divām viena dzimuma personām tiesības noslēgt laulību (*sk. ECT 2010. gada 24. jūnija sprieduma lietā „Schalk and Kopf v. Austria”, pieteikums Nr. 30141/04, 54.–63. punktu*). Savukārt attiecībā uz viendzimuma partnerattiecību reģistrāciju ECT norādījusi, ka, īstenojot no Konvencijas 8. panta izrietošos pozitīvos pienākumus, valstij ir zināma rīcība brīvība. Jautājumos, par kuriem valstu starpā nav vienprātības vai nu attiecībā uz aizsargājamās tiesības vai intereses nozīmīgumu vai līdzekļiem, kuri būtu vislabāk piemēroti, lai šo tiesību vai interesi aizsargātu, it īpaši, kur tiek skarti būtiski morāli vai ētiski jautājumi, rīcības brīvības robežas var būt plašākas, nekā citos gadījumos.

ECT izspriestajās lietās ir bijuši papildu faktori, kas ļāvuši tiesai secināt, ka konkrētajā gadījumā valstij ir radies pienākums nodrošināt viendzimuma partnerattiecību juridisku reģistrāciju (*sk., piemēram, „Oliari and Others v. Italy” 34.–37., 162. un 166. punktu, kā arī ECT 2013. gada 7. novembra sprieduma lietā „Vallianatos and Others v. Greece”, pieteikums Nr. 29381/09 un Nr. 32684/09 60. un 75. punktu*). Pieteikuma iesniedzēja nav pamatojusi tādu faktoru esamību, kas ļautu uzskatīt, ka Satversmes 110. panta tvērumā ietilpst valsts pienākums reģistrēt viendzimuma partnerattiecības. Tas, kādā veidā ar tiesību normām tiek nodrošināta ģimenes aizsardzība, ir atkarīgs no tiesībpolitiskas izšķiršanās. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka izšķiršanās par tiesībpolitiskiem jautājumiem pamatā ir demokrātiski leģitimēta likumdevēja uzdevums (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 12.3. punktu*).

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Nemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma (pieteikums Nr. 4/2017).

Lēmums nav pārsūdzams.

Satversmes tiesas 4. kolēģijas priekšsēdētājs

G. Kusiņš